

УДК 327(470)''20''

DOI: 10.5937/pr79-46398

Прегледни рад

Јелисавета Благојевић Миљанић*

Скупштина Црне Горе, Подгорица

ПРВЕ ГОДИНЕ ПУТИНОВЕ ВЛАДАВИНЕ: РУСКО-ЕВРОАТЛАНТСКИ ОДНОСИ САРАДЊЕ И ПАРТНЕРСТВА**

Сажетак

Циљ овог рада је да укаже на период развоја односа сарадње и заједничког дјеловања Русије и евроатлантских савезника. Ријеч је о почетку владавине Владимира Путина (*Владимир Владимирович Путин*) чије је основна спољнополитичка идеја била усклађивање два процеса: обезбјеђење што повољнијег међународног окружење како би се постигла унутрашња стабилизација земље и њен економски опоравак, и обнова руског утицаја у међународним односима, прије свега у Европи и сопственом сусједству. Нови почетак односа означио је Путинов израз солидарности и најава помоћи Сједињеним Америчким Државама након терористичког напада 11. септембра 2001. године, затим отварање НАТО Канцеларије за информације у Москви, усвајање Акционог плана за борбу против тероризма, као и успостављене Савјета НАТО–Русија. Но, након августа 2008. године и руске војне акције у Грузији долази до захлађења односа. Наведено је приказано кроз анализу садржаја доступне литературе и документације као и примјену историографског метода, при чему је изведен закључак да су потези у међународним односима

---

* jelisaveta.blagojevic@skupstina.me.

** Истраживање које је представљено у раду спроведено је за потребе израде дипломског/ завршног рада на Факултету политичких наука, Универзитета Црне Горе.

одређени унутрашњом економском, војном и укупном стабилношћу актера.

Кључне ријечи: Путин, НАТО, Русија, тероризам, Сједињене Америчке Државе

УВОД

До краја мандата предсједника Бориса Јељцина (*Борис Николаевич Ељцин*) (Влагојевић 2022) у Кремљу, односи Русије и НАТО били су захладили. За вријеме интервенције односно бомбардовања авијације Алијансе у СР Југославији,¹ Јељцин је прекинуо односе са НАТО, престала је руска сарадња у Партнерству за мир, а тек основани Стални заједнички савјет за сарадњу остао је без руских представника (Vukadinović 2004, 155). Избором за предсједника Руске Федерације Владимира Путина, у марту 2000. године, указала се нада за нови почетак у односима Москве и Брисела. Главна Путинова спољнополитичка идеја била је да се ускладе два процеса: обезбјеђење што повољнијег међународног окружење како би се постигла унутрашња стабилизација земље и њен економски опоравак, и обнова руског утицаја у међународним односима, прије свега у Европи и сопственом сусједству. Према Енцел Стент (Stent 2019), Путинов свијет има седам стубова: „мјесто за столом Русије при свим важним међународним одлукама; једнакост легитимности интереса Русије и Запада; право на сферу ‘привилегованих интереса’; већу сувереност неких држава (великих сила) од осталих; подршка *status quo* и конзервативним вриједностима, против политике промјене режима (осим у сопственој сфери утицаја); корист од подељености Запада; супротстављање либералном свјетском поретку, кога треба замијенити концертном великих сила по угледу на онај из XIX века” (Трапара 2021).

Новоизабрани руски предсједник добро је знао да се бројни проблеми са којима се Русија суочавала: стално заостајање темпа развоја, подјеле у друштву, биједи и деморализација (92), не могу

---

¹ О оправданости НАТО интервенције у СР Југославији и њеној (не)супротности међународном праву односно ојени исте као (не)агресије припремљени су бројни радови и анализе из различитих визура и са различитим закључцима (Ђуровић 1999; Глигоријевић 1999; Morton 2003; Вуковић 2018; Вјадо 2017, и други).

ријешити без различитих форми страног учешћа у виду кредита, инвестиција, помоћи. Стога, Путин се, на почетку своје владавине, одлучио за прагматичан и рационалан однос према евроатлантским савезницима, очекујући да би такав прилаз могао бити добро прихваћен у Бриселу, и да би омогућио компромисно рјешавање отворених питања без крупније штете по међусобне односе. Са друге стране, Западу је најмање одговарала нестабилна Русија под контролом Путинових главних противника на унутрашњој сцени – националиста и неомарксиста. Иако се неки Путинови кораци Западу нијесу допадали, он је, ипак у њему, за разлику од неконзистентног и ауторитарног Јељцина, видео рационалног и промишљеног актера који може гарантовати стабилност и предвидљиве политичке одлуке у Москви.

Одмах по доласку на предсједнички положај Путин је, са изјавом да је могуће да Русија једног дана постане чланица НАТО (155), понудио евроатлантским савезницима излаз из застоја у односима, који су практично били сасвим прекинути због Косова и Чеченије. Истовремено, Лорд Робертсон (*George Islay MacNeill Robertson*) који је постао генерални секретар Алијансе у октобру 1999. године, одлучио се посветити прекиду пат позиције између Русије и НАТО.

Поред добре воље коју су показали Путин и Робертсон, два су кључна догађаја подстакла убрзање процеса обнове сарадње: несрећа на руској подморници Курск, 12. августа 2000. године, када је НАТО понудио помоћ у спасавању посаде и терористички напади на САД, 11. септембра 2001. године, када је Русија стала уз Вашингтон и остале чланице НАТО у борби против глобалног тероризма (Turković 2006, 178).

ОДНОСИ НАТО

– РУСИЈА НАКОН 11. СЕПТЕМБРА 2001. ГОДИНЕ

Терористички напади на Сједињене Америчке Државе (Свјетски трговински центар и Пентагон), 11. септембра 2001. године, пробудили су свијест о потреби организованог међународног дјеловања у борби против тероризма и других изазова међународном миру и безбједности, гдје је Русија добила важно мјесто. Одмах на почетку првог мандата амерички предсједник Џорџ Буш (*George*

Walker Bush) је најавио отказивање АБМ² (Ђурђевац 2011), на шта Кремљ свакако није могао гледати са одушевљењем. Међутим, то није спријечило Путина да буде међу првим лидерима који су изразили солидарност са САД и најавили помоћ (Чехулић 2003, 299; Vukadinović 2003, 94; 156),³ што је битно утицало на евроатлантске савезнике да промијене гледиште према Русији. „Ако је тачно да је прије свог наступа на ТВ-у, на којем је најавио подршку и ступање Русије у Антитерористичку коалицију, Путин окупио лидере Думе и након што је изложио свој план остао скоро усамљен, тада је очито да и читава спољнополитичка стратегија која слиједи иза 11. септембра 2001. може бити с правом названа *Путиновом доктрином*. Путинова доктрина је отворила пут за нове руско-америчке односе и за нову фазу веза на релацији НАТО–Русија” (2003, 94).

Проблем глобалног тероризма дао је сјајну прилику Москви да успостави пријатељске односе са Вашингтоном и Бриселом, и да се, као њихов савезник у Антитерористичкој коалицији, покуша изборити за равноправнији положај на глобалној сцени. Заједничка борба против тероризма требало је да омогући Русији да добије америчку подршку за улазак у Свјетску трговинску организацију, као и веће инвестиције неопходне за брзи напредак земље. Русија је жељела да евроатлантски савезници побуну Чечена виде као тероризам, како би добила њихов пристанак за све видове руских акција којима се тај „тероризам” настоји искорјенити (Vukadinović 2003, 156). Истовремено, Москва је у заједничком дјеловању са снагама чланица НАТО у Централној Азији, видјела јаку брану радикалном исламу.

У складу са тим, непосредно након терористичких напада, Русија је отворила ваздушни простор за потребе војних операција коалиције против Талибана у Авганистану, ставила је на располагање обавјештајне податке као подршку борби против тероризма и

---

² Буш је најавио укидање Споразума о антибалистичким ракетама из 1972. године да би изградио антибалистички штит изнад САД (Ђурђевац 2011).

³ Помак на боље у руско-америчким односима најављен је још на првом сусрету руског председника Путина и америчког председника Буша 16. маја 2001. у Љубљани (Словенија). Буш је истакао да „Русија упркос невјерници дијела јавности, може бити снажан амерички партнер и пријатељ” (Чехулић 2003, 299). Убрзо након овог састанка, руска страна поздравила је америчке најаве потребе стварања јединствене и цјеловите Европе заједно са Русијом, док је америчка страна у руском напуштању војних база на Куби и Вијетнаму видјела доказ руске спремности да се заврши с хладноратовским приступом (Vukadinović 2003, 156).

дозволила америчким снагама да се стационирају у некадашњим совјетским републикама: Киргистану, Туркменистану, Таџикистану, Узбекистану и Грузији (Vukadinović 2003, 155).

Позитиван развој односа НАТО–Русија огледао се и у отварању НАТО Канцеларије за информације (*NATO Information Office – NIO*) у Москви, у фебруару 2001. године. Основни задатак Канцеларије био је унапређење међусобног повјерења кроз информисање руске јавности о активностима Алијансе, и о сарадњи НАТО и Русије у разним областима од заједничког интереса, као што су борба против тероризма, спрјечавање ширења оружја за масовно уништење и слично (Чехулић 2003; Vukadinović 2003). Средином 2002. године, Алијанса у Москви отвара Војну канцеларију за везу путем које је обезбијеђен редован проток информација и консултација између НАТО Војног одбора и руског Министарства одбране. Наредне године успостављена је и директна специјална телефонска линија између канцеларија генералног секретара НАТО и руског министра одбране. Почетком 2004. године, приликом посјете генералног секретара НАТО Јап де Хоп Шефера (*Jap de Hop Shefer*) Москви, потписани су споразуми о успостављању руских војних канцеларија за везу при обје НАТО стратешке команде.

Након терористичких напада у Русији, Брисел и Москва су, 9. децембра 2004, усвојили Акциони план за борбу против тероризма (*NATO–Russia Action Plan on Terrorism*) којим се предвиђа заједничко дјеловање фокусирано на спречавање тероризма, борбу против терористичких активности и управљање посљедицама у случају терористичких напада.⁴ Русија је 2004. године с циљем обезбјеђивања пловних путеве на Средоземљу од евентуалних терористичких активности или шверца оружја за масовно уништење, неколико ратних бродова ставила под команду НАТО у склопу поморске операције Активно настојање (*Active Endeavour*) (видјети: NATO 2022). У оквиру Партнерства за мир, Москва и Брисел су 2005. године потписали Споразума о статусу снага, којим је договорена сарадња оружаних снага Русије и Савеза на стратешком, оперативном и тактичком нивоу.

⁴ Овај план је усвојен у оквиру Савјета НАТО–Русија. Видјети: NATO 2011.

САВЈЕТ НАТО – РУСИЈА

Побољшање односа Сјеверноатлантски савез–Русија није могло спријечити други круг проширења НАТО. На самиту у Вашингтону 1999. године поред примања у пуноправно чланство Чешке, Мађарске и Пољске, усвојен је и Акциони план за чланство (*Membership Action Plan* – MAP) (Vukadinović и др. 2006, 134), који је понуђен државама кандидатима како би се, кроз сарадњу на политичко-економском, одбрамбено-војном, безбједносном и правном плану, лакше припремиле за улазак у НАТО. На самиту челника НАТО у Прагу 2002. године потврђена је намјера даљег ширења његових граница на исток (Петровић и Петровић 2007)⁵ и најављен је пријем Ерстоније, Литваније, Летоније, Бугарске, Румуније, Словачке и Словеније до 2004. године.

На најаву другог вала ширења НАТО савеза Путин није одговорио пријетњама, а није покренуо ни антинатовску кампању, јер је био свјестан да тим чином неће ништа добро постићи: не би промијенио одлуку НАТО, већ би само погоршао односе са евроатлантским савезницима, који су након 11. септембра 2001. почели да иду узлазном линијом. У складу са тим, Москва је прихватила проширење као реалност коју није поздравила, али је на другој страни, оснивањем Савјета НАТО – Русија (*NATO–Russia Council* – NRC) добила знатно боље позиције у самом Савезу него што их је имала до тада.

У жељи да проширењем НАТО не искључе Русију из рјешавања низа нових изазова међународном миру и безбједности, на НАТО самиту у Риму 28. маја 2002. године, евроатлантски савезници су јој понудили нови облик сарадње дефинисан документом под називом „Односи НАТО–Русија: Нови квалитет” (*NATO–Russia Relations: A New Quality*). Потписивањем овог документа заснованог на циљевима и принципима Темелног акта из 1997. године (НАТО

---

⁵ У вези са приступом нових земаља чланица НАТО је усвојио политику отворених врата (*Open door policy*), која се ослања на одредбу о проширењу формулисану чланом 10. Сјеверноатлантског уговора (Петровић и Петровић 2007, 137). Члан 10. Сјеверноатлантског уговора гласи: „По једнодушном споразуму стране уговорнице могу позвати да приступи овом уговору ма коју другу европску државу која је у могућности да се залаже за начела овог уговора и доприноси безбедности северноатлантске области. Ма која држава тако позвана може постати уговорна страна тиме што ће положити инструмент о своме приступању код владе САД. Влада САД обавијестиће све стране уговорнице о предаји таквог инструмента о приступању” (2007).

2022), руски и савезнички шефови држава и влада су се обавезали да ће сарађивати у областима од обостраног интереса: борба против тероризма, пролиферације оружја за масовно уништење, управљање кризама и сродним областима (NATO 2010).⁶

Истовремено, овим актом успостављен је Савјет НАТО – Русија (*NATO–Russia Council – NRC*) (Vukadinović 2004, 157) као форум у којем чланице Алијансе и Русија као група равноправних партнера, треба да на принципу једнакости и консензуса, заједнички договарају и дјелују унутар широког спектра питања од глобалног значаја за безбједносни поредак. Савјет НАТО – Русија био је инструмент америчке политике за увлачење Русије у Европу, којим је требало да ријеша одједном неколико питања: европски простор тиме постаје цјеловито интегрисан у евроатлантским односима; стварају се услови за спровођење једне јединствене НАТО политике; елеминишу се руске критике НАТО и дефинитивно се снижава углед Русије која тиме постаје једна од великих европских држава без икаквих додатних ознака силе које би јој омогућавале неке посебне односе са САД (Vukadinović 2004, 157). Савјет је замијенио дотадашњи Стални заједнички савјет НАТО – Русија основан 1997. године у оквиру којег се, за разлику од НРЦ, однос НАТО – Русија одвијао

⁶ Овим документом је дефинисано девет основних подручја на којима се заснива сарадња: *борба против тероризма*, кроз фокусирање на посебне пријетње усмјерене прије свега на територију и становништво Русије и чланица НАТО, као и на људе и средства заједничких мировних мисија на Балкану; *crisis management*, што подразумева: јачање сарадње кроз размјену мишљења и информација о мировним операцијама, сарадњу и консултације у вези са догађајима на Балкану и даљу подршку концепту заједничких НАТО–Русија мировних операција; *борба против пролиферације оружја за масовно уништење* кроз сарадњу како на глобалном тако и на НАТО–Русија нивоу; *контрола наоружања*, преко које се жели постићи већи ниво међусобног повјерења у вези са свим питањима која се тичу конвенционалног или нуклеарног наоружања; *подручје ракетне одбране* подразумева анализу компатибилности ракетних снага, терминологије и стварних капацитета, као и испитивање могућности интензивније сарадње, укључујући и заједничке тренинге и вјежбе; *истраживање и спашавање на мору*, са посебним освртом на надгледање имплементације НАТО–руског документа о спашавању посада подморница (*NATO–Russia Framework Document on Submarine Crew Rescue*) и јачање сарадње у овој области; *војна сарадња и сарадња у реформама одбрамбеног система*, кроз заједничке тренинге и вјежбе. Најављено је успостављање заједничког НАТО–руског војног образовног центра у којем би се оспособљавале заједничке снаге за супротстављање новим изазовима XXI вијека; *уклањање последица цивилних непогода* – сарадња на плану цивилне заштите, односно пружање помоћи и уклањање последица проузрокованих елементарним непогодама, природним и климатским катастрофама, епидемијама, заразним болестима и сл; и *сарадња у сузбијању нових пријетњи и изазова у XXI вијеку* (NATO 2010).

према формули билатералне сарадње НАТО+1. То је допринијело јачању међусобног повјерења и разумијевања, чинећи међусобну комуникацију и консултације далеко прикладнијим конкретној сарадњи.

Сваке године чланови Савјета усвајају годишњи план рада у складу са главним подручјима сарадње дефинисаним документом „Односи НАТО–Русија: Нови квалитет”. Састанцима Савјета који се одржавају најмање једном мјесечно на нивоу амбасадора и војних представника, два пута годишње на нивоу министара спољних послова, министара одбране и начелника штабова, а према потреби и на нивоу самита, предсједава генерални секретар НАТО. Раду Савјета значајну подршку пружа Комитет за припрему (*Preparatory Committee*), који се састаје барем два пута у мјесецу како би припремио дискусије амбасадора и надгледао све активности експерата који су под покровитељством Савјета (НАТО 2022). У склопу Савјета функционише низ *ad hoc* и сталних радних тијела која су надлежна за развој сарадње у посебним областима наведеним у документу из 2002. године.⁷

Стварање Савјета НАТО – Русија омогућило је Руској Федерацији да први пут у историји службено износи ставове унутар Алијансе. Ипак, то није значило да Москва има право одлучивања о питањима ширења НАТО, а ни право вета на војне и политичке одлуке Савеза. Исто тако, Русија није чланица НАТО па је самим тим не обавезује ни једна одредба оснивачког Сјеверноатлантског уговора из 1949. године. Дакле, равноправност Москве са чланицама Савеза се односи само на одлучивање у оквиру НРЦ о питањима од заједничког интереса дефинисаним документом из 2002. године.

Упркос показаној доброј вољи и израженом задовољству представника свих чланица Алијансе и руског предсједника Путина на самиту у Риму, у позадини су се ипак могле чути оштре критике. Хенри Кисинџер (*Henry Alfred Kissinger*) је, на вијест о оснивању Савјета, одговорио текстом објављеним у Вашингтон Посту под насловом „Русија партнер, али не у НАТО”. Према Кисинџеру, Русију је и даље потребно посматрати као потенцијалног агресора против

---

⁷ Министри спољних послова НРЦ-а су, 9. децембра 2004. године током политичке кризе у Украјини, заједнички усвојили изјаву којом су позвали све странке да „истрају у мјерама избјегавања насиља, да се суздрже од застрашивања гласача, те да заједнички раде на стварању слободних и праведних избора који одражавају вољу украјинског народа” (НАТО н.д.).

којег је НАТО и основан, те самим тим њен улазак у Алијансу, али и у Савјет не треба дозволити, већ јој само омогућити да партиципира у Г7 и ОЕБС зарад очувања међународног мира и безбједности (Vukadinović и др. 2007, 224).⁸ Нови односи НАТО – Русија нашли су се на удару критике и од стране руских националиста, бирократа и војних кругова који су оптуживали Путина да сувише попушта, а да заузврат Русија не добија ништа, осим пука обећања (160). Срж њихове критике се састојала у следећем: усмени договор о неширењу НАТО, Запад није испоштовао, већ се сада појављује чак на Балтику; затим, помагањем САД да уђе у Централну Азију, Русија је самој себи „блокирала пут”, односно корумпирани режими у бившим совјетским републикама ће врло брзо постати амерички сателити; САД неће помоћи Русији у борби против чеченског „тероризма”, који заправо ужива америчку „тиху подршку”; и на крају, америчке акције у Ираку и Југославији доказују америчку тежњу за хегемонијом и контролом цијелог свијета (160).

Владимир Путин се није обазирао на те критике, знајући да је једини начин да се домогне пријекно потребних средстава и новца за обнову и брзи развој земље сарадња са евроатлантским савезницима (Bžežinski 2004, 73). Оваква одлука председника Путина произлазила је из реалистичних геополитичких калкулација: с обзиром на јачање Кине на истоку (при чему је кинеска привреда већ сада пет пута јача од руске, а становништво девет пута бројније), јачање непријатељства код неких 300 милиона муслимана на југу (...), те властиту руску економску слабост и демографску кризу (с падом броја становника на 145 милиона и даљим трендом опадања), Русија једноставно није имала другог избора. Надметање с Америком било је бесмислено, а савез с Кином значио би субординацију” (73). За разлику од свог претходника, Путин није настојао да убјеђује САД и западноевропске савезнике како Русија може сама, и да јој они нијесу потребни, а да се, са друге стране, гуши у бројним, првенствено економским проблемима. Руски председник је био свјестан да

⁸ Осим тога, дио америчке политичке елите и јавности наглашава да Русија не може постати савезник САД, што образлажу следећим аргументима: Русија ће у случају неког новог успона бити опет велика држава са супротним интересима од америчких, стога САД не би требало да помажу Русији да изађе из тешке ситуације да би се она опет могла супротставити Америци; затим, са једне стране Русија сарађује у Антитерористичкој коалицији, а са друге помаже Иран, Сјеверну Кореју, Кубу и друге земље које су „осовина зла”; и на крају, руска политика у Чеченији потврђује да Руси не знају шта је демократија, нити желе да науке (Vukadinović 2004, 158).

Русија као пријатељ Запада може рачунати на веће инвестиције и на добијање модерне технологије, као и на већи извоз руских сировина и горива (Vukadinović 2004, 163). Путинова војна стратегија је, такође, била у складу са руским реалним снагама на том пољу. Имајући у виду да су дани нуклеарног такмичења са САД прошлост, те да је руски нуклеарни арсенал прилично застарјео, Путин се одлучио за политику минималног нуклеарног застрашивања настојећи да бар сачува позицију Русије као нуклеарне државе (Vukadinović 2004, 163). Истовремено, укључујући Русију у Антитерористичку коалицију руски лидер је добио прилику да широј међународној заједници покаже опредјељеност за евроатлантизам, те да добије подршку савезника у борби против чеченског тероризма. Путин је развијање односа Русије с НАТО видјео као гарант руске безбједности, при чему је формирање Савјета НАТО – Русија сматрао максимумом који је наследница Совјетског Савеза до тада добила, с обзиром на то да нити је жељела, а нити је могла постати пуноправна чланица Сјеверноатлантске алијансе. Овакву спољну политику Путин је могао водити у великој мјери захваљујући томе што је уживао завидну популарност код куће, гдје му се вјеровало да ће Русију извести на прави пут.

Но, осим заједничких интереса изражених кроз оснивање Савјета, однос Русије и НАТО одувјек су мање-више оптерећивала питања у вези са којима имају другачије интересе (нпр. ширење НАТО на исток). До актуализовања тих и појављивања нових спорних питања долази крајем другог мандата предсједника Путина који се сада могао ослонити на прилично економски опорављену Русију (163). „Русија је остварила запажене резултате од како је Владимир Путин преузео предсједничка овлашћења од претходника Бориса Јељцина 1999. године. Руска економија, чији је обим прије само неколико година био мањи од обима португалске економије, сада је шеста по величини, са рекордно високим растом. Растуће богатство Русије, захваљујући извозу енергената и огромном приватном сектору подигао је животни стандард многих до нивоа који није виђен од прије распада Совјетског Савеза. Под Путином, који је два пута биран за предсједника, Русија је отплатила дугове Свјетској банци и другим међународним финансијским институцијама. Девизне резерве су увећане на стотине милијарди долара, а Русија сада инвестира и у земљи и иностранству” (Bžežinski 2004, 73).

РУСКА ВОЈНА ИНТЕРВЕНЦИЈА У ГРУЗИЈИ

За вријеме првог Путиновог мандата у Кремљу руска спољна политика је углавном била реакција на тријумфалистичку политику САД „побједник узима све” која се заснивала на становишту да је Америка победила у Хладном рату, а постсовјетска Русија је поражена нација, као Њемачка и Јапан после Другог свјетског рата. Према том приступу, Русија је изгубила пуни унутрашњи суверенитет, па САД лагано могу да контролишу њен политички и економски развој (као што су покушале дведесетих). За Американце Русија више не може имати аутономне националне интереса у свијету, што имплицира право САД на улазак у руске традиционалне сфере утицаја на Балтику, Централној Азији и Кавказу.

Таква политика САД према Русији створила је утисак у руским политичким круговима и јавности, да Америка уз помоћ НАТО жели да је опколи како би она остала слаба и изолована, зависна од њихове милостиње, што је довело до бујања национализма, затим уништило јак проамерички лоби у Москви и изазвало оптужбе да је сваки уступак Америци капитулирајући. У таквој ситуацији, Путин је ријешо да одлучно одговори на сваки следећи потез Вашингтона којим би руски национални интереси били угрожени.

Када је амерички предсједник Џорџ Буш најавио инсталирање америчког ракетно-одбрамбеног система у Чешкој и Пољској, Путин је оштро реаговао. По њему, САД су самостално кренуле у постављање нових радара и ракета и игнорисале забринутост која се јавила у Русији (Кисинџер 2003, 61). Међутим, Буш није послушао овај савјет, већ је најавио изградњу антиракетног штита у Пољској и Чешкој без икакве консултације са Москвом. Према Кисинџеру (2003, 61), један од основних приоритета САД у политици односа са Русијом требало је да буде: „ (...) омогућити да се руски глас у настајућем међународном систему чује и саслуша с дужним поштовањем; при томе посебну пажњу треба посветити стварању руског осјећаја да заиста учествује у међународном одлучивању, посебно у питањима која утичу на њену безбједност.” Осим тога, Путин и Буш нијесу штедјели ријечи критике када се расправљало о Косову, о Ирану, а посебно о могућем уласку Украјине и Грузије у НАТО. На опроштајном сусрету двојице предсједника почетком априла 2008. године у Сочију, Буш је покушао да разговор с Путином настави на равноправној основи, али је за тако нешто било прекасно.

Димитриј Медведев (*Дмі́трий Анато́льевич Медве́дев*) изабран је за новог предсједника Руске Федерације у марту, а инаугурисан у мају 2008. године, док је Владимир Путин остао и даље у Кремљу као премијер. Током првих неколико мјесеци предсједничког мандата Медведев је изразио спремност за сарадњу са западноевропским савезницима и САД. Међутим, обећања која је новоизабрани руски предсједник донио са собом већ су у августу „пала у воду” услед кратког руско-грузијског рата и руске одлуке да призна независност Јужне Осетије и Абхазије. Такав развој догађаја резултирао је заоштравањем руско-америчких односа и одлуком Алијансе од 19. августа да суспендује рад Савјета НАТО – Русија до окончања сукоба (Јовић-Лазич 2014, 291). Москва је после тога замрзла војну сарадњу са НАТО, да би потом 26. августа предсједник Медведев признао независност Абхазије и Јужне Осетије, при чему је поручио: „Тај избор је коначан и неопозив. Нашу одлуку немогуће је промијенити. Призната је независност Абхазије и Јужне Осетије. У складу са међународним правом настале су двије нове државе” (President of Russia 2008).

Реакције евроатлантских савезника на руску војну акцију у Грузији и признање независности грузијских отцијепљених провинција била је веома оштра. У говору у Фондацији Маршал, америчка државна секретарка Кондолиза Рајс (*Condoleezza Rice*) истакла је да: „Русија из XIX вијека и данашња Русија, не могу функционисати паралелно” (Zina 2008). Истовремено, француски министар спољних послова Бернард Кушнер изјавио је да је одлука Русије о признавању независности Јужне Осетије и Абхазије „ван свих закона и потиче страх, те како се овакво потицање страха може проширити на Украјину и Молдавију” (*Deutsche Welle* 2008).

Сјеверноатлантски савезници оцијенили су да Русија оваквим понашањем (Bžežinski 2004) жели да осујети намјере Грузије да постане чланица Сјеверноатлантске алијансе,⁹ с обзиром на то да Кремљ јужни Кавказ види као своју интересну сферу. Изгледа да се предвиђања Бжежинског нијесу показала тачним: „Једном кад се Русија помирила с неизбјежним континуираним ширењем НАТО

---

⁹ О евентуалном пријему Грузије у НАТО, представник Русије при НАТО Димитриј Рагозин је рекао: „Да ли су западни политичари сагласни с тим да је грузијски предсједник Михаил Сакашвили тај коме се може пружити рука и да Грузија под његовим вођством не може бити примљена нити у једну озбиљну институцију те да он мора да одговара пред судом? Мислим не. Но, важно је да западни политичари у својим главама схвате, с ким желе радити” (Krauze 2008).

и изабрала засладити ту горку таблету истицањем пријатељске једнакоправности с НАТО кроз заједнички Савјет НАТО – Русија, нестале су и препреке за ширење НАТО досега у бившем совјетском простору” (Вжежински 2004, 72). За разлику од Американаца који су истицали да се Русија никада не би усудила да војно интервенише у Грузији, да је ова земља постала чланица НАТО, друге земље Алијансе говориле су да би читав НАТО био увучен у војни сукоб са Русијом да је Грузија у августу, којим случајем, била његова чланица (Јовић-Лазич 2015, 262).

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Постсовјетска Русија одувijek је настојала да ближе сусједство што јаче веже за себе, јер се, у крајњој линији, ради о сфери њених непосредних интереса. Лидери ових држава су у прилично деликатној ситуацији, они морају добро извагати шта им је корисније: јача сарадња са евроатлантским савезницима или јача везаност за Москву. Са једне стране, финансијска и технолошка подршка која им је неопходна може се добити прије свега од САД и западноевропских савезника, а, са друге стране, на различите начине су везани за Русију, па донекле и зависни од ње.

За многе државе бившег Совјетског Савеза та дилема је одавно ријешена – одлучиле су да се дистанцирају од Русије и постану чланице НАТО. Неке то чине из страха за сопствену безбједност, неке из жеље да сачувају своју земљу од распада, а неке из историјски негативног односа према Русији. „Од Стаљинове, Хрушчовљеве и Брежњевљеве суперсиле такорећи више ништа није остало. Са ширењем Европске уније и НАТО, вијенац сателита помјерао се ка демократији и интегрисаној Европи” (Busek 2007, 111). Балтичке земље (Летонија, Литванија, Естонија) су 2004. постале пуноправне чланице НАТО алијансе, а већина азијских земаља бившег СССР не жели да се превише везује за Русију, већ се све више приближава Турској, Ирану и Саудијској Арабији.

Приближавање НАТО Грузији, резултирало је војном интервенцијом 2008. године, а Украјини руском анексијом Крима 2014. године, као и војном интервенцијом у фебруару 2022. године која се претворила у рат у срцу Европе који траје и данас и резултира бројним људским жртвама, хуманитарном кризом, а финансијски погађа и све евроатлантске савезнике. Након анексије Крима 2014.

године, Тренин (Тренин 2015) је констатовао да је „западни пројекат”, односно „интеграција Русије у Запад” која је започела са Горбачевом (Михаил Сергеевич Горбачёв), а настављена политиком Јељцина, Путина и Медведева, доживио крах.

Како је оцијенила Енцел Стент (2019), руско-амерички односи су на почетку четвртог Путиновог мандата лошији него икада, при чему Русију није могуће игнорисати и изоловати, тј. не сарађивати са њом у областима од заједничког интереса. Слично томе, Наталије Балдвин (2020) наглашава потребу за рационалном америчком политиком према Русији и разумијевању њене укупности, историјске, културне и политичке будући да је ријеч о земљи која посједује нуклеарни арсенал са моћи да избрише САД са свјетске мапе кроз 30 минута. Но, како запажа познати швајцарски новинар и политичар, директор и главни уредник *Tribune de Genève*, Метан (Metan 2017) цјелокупан однос према Русији отежава фабрикована русофобија, која је, у значајној мјери, медијски и стратегијски наметнута а подразумијева пасивну мржњу према Русији и чекање њеног тренутка слабости како би јој се, кроз наметнуту послушну елиту, преузели богати ресурси. Агресивна русофобија почела је након што је Путин као савезник у борби против тероризма одбио да нападне Ирак 2003, па је постао *persona non grata* и непријатељ.

У том контексту, руски стручњак за међународне односе Сергеј Караганов оцјењује да се Европска унија ближи распаду услед све веће неједнакости и војне немоћи те да је гвоздену завјесу према Русији спустила јаче него за вријеме Хладног рата (Србија Данас 2024). То све у циљу „мобилисања свог становништва за непријатељство”, при чему тврди да се Русија, како би спријечила војну конфронтацију са Западом, ослања на политику обуздавања. Позива на смјену постојећих „опасних” западних елита како би се покренули преговори и дијалог са здравим Западом.

Евидентно је да су и западни и руски аналитичари и стратегије свјесни опасности даљег и већег заоштравања западно-руских односа при чему указују на потребу за разговором. Јасно је да стабилност цјелокупног међународног поретка зависи од односа Русије са НАТО, а њихов међусобни однос од њихове унутрашње економске, војне, политичке моћи и националних интереса Русије, односно Сједињених Америчких Држава. Неопходни су рационалан приступ и сарадња посебно у данашњем свијету пријетњи нуклеарним оружјем, сајбер нападима, биолошким оружјем, вјештачком интелигенцијом и слично.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Вуковић, Слободан. 2018. *Срби у наративу Запада: „хуманитарна” НАТО интервенција*. Сремски Карловци; Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића; Београд: Институт друштвених наука.
- Глигоријевић, Мило (ур). 1999. *Сила и право: агресија НАТО-а на Југославију и тумачења*. Београд: Новости.
- Ђуровић, Борислав. 1999. „Куда иде свет: Америка, НАТО и Југославија.” *Летопис Матице српске* 464 (1/2): 51–66.
- Јовић-Лазвић, Ана. 2015. *Односи између Европске уније и Руске Федерације – крај XX и почетак XXI века*. Београд: Институт за међународну политику и привреду.
- Србија Данас. 2024. „Караганов, Сергеј: Русија је завршила свој европски пут.” *Србија данас*, 7. фебруар 2024. <https://www.srbijadanas.net/sergej-karaganov-rusija-je-zavrсила-svoj-evropski-put/>.
- Тренин, Дмитрий. 2015. „После Крима: к чему пришли Россия и Запад.” *Forbes*, 16. март 2015. <https://www.forbes.ru/mneniya-column/mir/282735-posle-kryma-k-chemu-prishli-rossiya-i-zapad>.
- Baldwin, Natylie. 2020. *The View from Moscow: Understanding Russia & U.S.-Russia Relations*. Portland: Double Eagle Publishing LLC.
- Ђадо, ди Грација. 2017. *Zašto je NATO bombardovao Srbiju 1999?* Београд: Albatros plus.
- Благојевић, Јелисавета. 2022. „Postsovjetska politika Borisa Jeljcina prema NATO.” *Istorijski zapisi* (3–4): 151–170. DOI: 10.53251/iz3-42022JB.
- Busek, Erhard. 2007. *Otvorena kapija ka Istoku: velika šansa za Evropu*. Београд: Clio.
- Бжежински, Збигњев. 2004. *Američki izbor: globalna dominacija ili globalno vodstvo*. Zagreb: Politička kultura, Podgorica: CID.
- Deutsche Welle [DW]. 2008. „Hladni rat je završen, dobrodošli u vrući mir.” *Deutsche Welle*. 28. avgust 2008. <https://www.dw.com/bs/hladni-rat-je-zavr%C5%A1en-dobrodo%C5%A1li-u-vru%C4%87i-mir/a-3599819>.
- Ђурдевац, Боб. 2011. „Cooperation: Nova ruska spoljna politika.” *Beograd.com*. 21. januar 2011. http://news.beograd.com/srpski/clanci_i_misljenja/djurdjevic/010116_coopetition_nova_ruska_spoljna_politika.html

- Kisindžer, Henri. 2003. *Treba li Amerika vanjsku politiku: prema diplomaciji za 21. stoljeće*. Zagreb: Golden marketing.
- Krauze, Herman. 2008. „NATO zamrznuo odnose sa Rusijom.” *Deutsche Welle*. 20. avgust 2008. <https://www.dw.com/bs/nato-zamrznuo-odnose-sa-rusijom/a-3580167>.
- Metan, Gi. 2017. *Rusija – Zapad: hiljadu godina rata*. Novi Sad: Akademska knjiga.
- Morton, Jeffrey. 2003. “The Legality of NATO’s Intervention in Yugoslavia in 1999: Implications for the Progressive Development of International Law.” *Journal of International and Comparative Law* 9 (1): 75–101.
- North Atlantic Treaty Organisation [NATO]. 2010. “NATO–Russia Relations: A New Quality.” *NATO*. 9 June 2010. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_19572.htm.
- North Atlantic Treaty Organisation [NATO]. 2011. “NATO–Russia Action Plan on Terrorism.” *NATO*. 9 December 2004. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_21003.htm.
- North Atlantic Treaty Organisation [NATO]. 2022. “NATO-Russian Council.” *NATO*. 1 September 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50091.html.
- North Atlantic Treaty Organisation [NATO]. 2022a. “Operation Active Endeavour.” *NATO*. 1 September 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_7932.htm.
- North Atlantic Treaty Organisation [NATO]. n.d. “Statement, meeting of the NATO-Russia Council at the level of Foreign Ministers.” *NATO*. Poslednji pristup: 1 septembar 2023. [https://www.nato.int/cps/en/natohq/news.htm?keywordquery=NRC%20\(NATO-Russia%20Council\)%20&search=true](https://www.nato.int/cps/en/natohq/news.htm?keywordquery=NRC%20(NATO-Russia%20Council)%20&search=true).
- Petrović, Đorđe, i Nataša Petrović. 2007. *Vodič kroz evroatlantsko partnerstvo*. Beograd: Centar za međunarodne i bezbednosne poslove.
- President of Russia. 2008. “Press Conference following Talks with President of France Nicolas Sarkozy.” *President of Russia*, 8 September 2008. <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/1330>.
- Stent, Angela. 2019. *Putin’s World: Russia against the West and with the Rest*. New York, Boston: Twelve.

- Trapara, Vladimir. 2021. "Angela Stent, Putin's World: Russia against the West and with the Rest." *Međunarodna politika* 72 (1183): 155–157.
- Turković, Bisera. 2006. *NATO od sigurnosnog saveza do savremenih izazova*. Sarajevo: Centar za sigurnosne studije.
- Vukadinović, Radovan. 2003. „Novi rusko-američki odnosi.” U *Međunarodne studije*, ur. Radovan Vukadinović, 5–20. Zagreb: Fakultet političkih nauka.
- Vukadinović, Radovan. 2004. „NATO i Rusija.” U *NATO i novi međunarodni odnosi*, ur. Lidija Čehulić. Zagreb: Politička kultura: Atlantsko vijeće Hrvatske.
- Vukadinović, Radovan, Lidija Čehulić, i Drago Lovrić. 2006. *NATO u međunarodnim odnosima*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- Vukadinović, Radovan, Lidija Čehulić, i Davor Božinović. 2007. *NATO Euroatlantska integracija*. Zagreb: Topikal.
- Zina, Ralf. 2008. „Ruska politika vodi u izolaciju.” *Deutsche Welle*. 19. septembar 2008. <https://www.dw.com/bs/ruska-politika-vodi-u-izolaciju/a-3656640>.

Jelisaveta Blagojević Miljanić*
Parliament of Montenegro, Podgorica

THE FIRST YEARS OF PUTIN'S REIGN: RUSSIAN–EURO–ATLANTIC RELATIONS OF COOPERATION AND PARTNERSHIP

Resume

This paper aims to indicate the period of development of relations of cooperation and joint action between Russia and its Euro-Atlantic allies. It is about the beginning of Vladimir Putin's rule, whose basic foreign policy idea was the harmonization of two processes: providing the most favorable international environment to achieve the internal stabilization of the country and its economic recovery, and the renewal of Russian influence in international relations, primarily in Europe and its neighborhood. The new beginning of relations was marked by Putin's expression of solidarity and announcement of support to the United States of America after the terrorist attack of September 11, 2001, then the opening of the NATO Information Office in Moscow, the adoption of the Action Plan for the fight against terrorism, as well as the establishment of the NATO–Russia Council. However, after August 2008 and the Russian military action in Georgia, Russian-Euro-Atlantic relations started to get cold. This information is presented through the analysis of the content of the available literature and documentation as well as the application of the historiographical method of analysis, whereby the conclusion was drawn that moves and steps in international relations are determined by the internal economic, military, and overall stability of the actors.

Keywords: Putin, NATO, Russia, terrorism, United States of America

---

* jelisaveta.blagojevic@skupstina.me.

* Овај рад је примљен 7. септембра 2023. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 8. фебруара 2024. године.